

DOI: 10.26565/2075-1893-2021-33-04
УДК 373.5.016:91

Обігові монети країн Європи: історія, опис, систематизація, методика застосування на уроках географії

Володимир Мисько

магістр, асистент кафедри географії та методики її викладання

e-mail: myskovz@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6744-391X>

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,

вул. Івана Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, 32301, Україна

У статті висвітлено важливість реалізації компетентісно орієнтованого навчання у сучасній школі, яке вимагає, перш за все, активізації розумової діяльності учнів і розвитку їх творчих здібностей.

Метою цієї статті є огляд і систематизація обігових монет країн Європи, дослідження зображень фізико- та суспільно-географічних об'єктів, процесів і явищ на монетах, висвітлення історичних аспектів формування й функціонування грошової системи на європейському континенті, а також викладення власного бачення щодо оптимального використання металевих грошових знаків на уроках географії у закладах загальної середньої освіти.

Основний матеріал. Встановлено, що застосування монет відіграє значну роль у розвитку наочно-зорового мислення здобувачів середньої освіти, гостроти сприйняття, мимовільної уваги, зорової пам'яті. З'ясовано, що одним із найважливіших засобів наочності, що можна успішно використовувати у школах на уроках географії, є металеві грошові знаки – монети, які можна застосовувати практично на кожному з етапів навчання.

Проаналізовано особливості розробки дизайну обігових монет країн Європи, їх краєзнавчу та країнознавчу спрямованість. Встановлено, що на монетах зображуються політичні та історичні діячі, видатні представники культури або типові представники органічного світу, населення країни, народностей.

У статті представлено результати аналізу колекцій обігових монет країн Європи за зображеннями на них рослин і рослинних орнаментів, тварин, астрономічних, гідрологічних, соціальних, історичних, політичних, економічних об'єктів. Встановлено, що серед 344 обігові монети країн Європи на зображення суспільно-географічних об'єктів припадає 267 грошових знаків (77,6%), на зображення фізико-географічних об'єктів – 77 одиниць, що становить 22,4% від усіх монет, найпоширенішими зображеннями на європейських монетах є: історичні, політичні і соціальні об'єкти, рослини та рослинні орнаменти.

Висновки. На основі методичних і дидактичних пошуків запропоновано ряд методів і прийомів ефективного застосування обігових монет країн Європи на уроках географії у закладах загальної середньої освіти. Складено таблицю із детальним описом зображень усіх сучасних монет євро для виконання країнознавчого практичного завдання під час вивчення навчального курсу «Географія: регіони і країни».

Ключові слова: наочність, обігові монети, країни Європи, фізико- та суспільно-географічні зображення, монети євро, заклади загальної середньої освіти.

Volodymyr Mysko

CIRCULAR COINS OF EUROPEAN COUNTRIES: HISTORY, DESCRIPTION, SYSTEMATIZATION, METHODS OF APPLICATION IN GEOGRAPHY LESSONS

The article highlights the importance of the implementation of competency-based learning in modern school, which requires, above all, activation of mental activity of students and development of their creative abilities.

The purpose of this article is to review and systematize circulation of coins of European countries, to study images of physical and socio-geographical objects, processes and phenomena on coins. It is important to highlight historical aspects of formation and functioning of the monetary system on the European continent, present their vision of optimal use of metal banknotes in general secondary education.

Main material. The use of such visual aids as coins plays an important role in the development of visual thinking of schoolchildren, visual acuity, observation, visual memory. The author believes that one of the most important visual aids used successfully in general secondary education in geography lessons is metal banknotes - coins. Teachers can use them at almost every stage of learning.

The article analyses peculiarities of the design development of circulating coins in European countries, their local lore and country orientation. We know that the coins depict political and historical figures, prominent representatives of culture or typical representatives of the organic world, the population of the country, nationalities.

The article presents the analysis results of collections of circulation coins in European countries on the images of plants and plant ornaments, animals, astronomical, hydrological, social, historical, political, economic objects. Among 344 circulation coins of European countries, the image of socio-geographical objects accounts for 267 coins (77.6%), the image of physical-geographical objects – 77 units, which is 22.4% of all coins. The most common images on European coins are historical, political and social objects, plants and plant ornaments.

Conclusions. The article offers a number of methods and receptions of effective application of circulation coins of the European countries at the lessons of geography at the establishments of general secondary education, based on methodical and didactic researches. There is a table with a detailed description of images of all modern euro coins for the implementation of practical tasks during the study course «Geography: Regions and Countries».

Keywords: visibility, circulating coins, European countries, physical and socio-geographical images, euro coins, institutions of general secondary education.

Владимир Мысько

ОБОРОТНЫЕ МОНЕТЫ СТРАН ЕВРОПЫ: ИСТОРИЯ, ОПИСАНИЕ, СИСТЕМАТИЗАЦИЯ, МЕТОДИКА ПРИМЕНЕНИЯ НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ

В статье освещена важность реализации компетентно ориентированного обучения в современной школе, которое требует, прежде всего, активизации мыслительной деятельности учащихся и развития их творческих способностей.

Целью данной статьи является обзор и систематизация оборотных монет стран Европы, исследование изображений физико- и общественно-географических объектов, процессов и явлений на монетах, освещение исторических аспектов формирования и функционирования денежной системы на европейском континенте, а также изложение собственного видения относительно оптимального использования металлических денежных знаков на уроках географии в учреждениях общего среднего образования.

Основной материал. Установлено, что использование таких наглядных средств, как монеты, играет большую роль в развитии наглядно-образного мышления школьников, остроты восприятия, наблюдательности, зрительной памяти. Установлено, что одним из важнейших средств наглядности, которые можно успешно использовать в учреждениях общего среднего образования на уроках географии, являются металлические денежные знаки – монеты, которые можно применять практически на каждом из этапов обучения.

Проанализированы особенности разработки дизайна оборотных монет стран Европы, их краеведческая и страноведческая направленность. Установлено, что на монетах изображаются политические и исторические деятели, видные представители культуры или типичные представители органического мира, населения страны, народностей.

В статье представлены результаты анализа коллекций оборотных монет стран Европы по изображениям на них растений и растительных орнаментов, животных, астрономических, гидрологических, социальных, исторических, политических, экономических объектов. Установлено, что среди 344 оборотных монет стран Европы на изображение общественно-географических объектов приходится 267 денежных знаков (77,6%), на изображение физико-географических объектов – 77 единиц, что составляет 22,4% от всех монет, самыми распространёнными изображениями на европейских монетах являются: исторические, политические и социальные объекты, растения и растительные орнаменты.

Выводы. На основе методических и дидактических исследований предложен ряд методов и приёмов эффективного применения оборотных монет стран Европы на уроках географии в учреждениях общего среднего образования. Составлена таблица с подробным описанием изображений всех современных монет евро для выполнения страноведческого практического задания при изучении учебного курса «География: регионы и страны».

Ключевые слова: наглядность, оборотные монеты, страны Европы, физико- и общественно-географические изображения, монеты евро, учреждения общего среднего образования.

Вступ. В умовах творення сучасної української школи важливим чинником успішної реалізації компетентнісного орієнтованого навчання є ефективне застосування методів, прийомів навчання, форм і засобів організації навчального процесу. Компетентнісно орієнтоване навчання вимагає, перш за все, активізації розумової діяльності учнів, одним зі способів досягнення цієї мети є використання нетрадиційних засобів навчання. Такими наочними засобами навчання можуть виступати картини і фотографії, гербарії, науково-популярна і художня література, листівки і поштові марки, банкноти та обігові монети країн Європи й інших частин світу.

Вихідні передумови. Перелік публікацій, присвячених опису, систематизації обігових монет країн Європи та методиці їх застосування на уроках географії, є коротким. Основні відомості про методику використання колекцій монет у шкільній географії вміщені у статтях Л.М. Булави «Колекції монет на уроках географії» (науково-методичний журнал «Географія та основи економіки в школі», 2005), О.З. Байтерякова і А.В. ДЕРЕБАС «Грошові знаки як засоби навчання географії», 2018) та О.З. Байтерякова і Л.М. Донченко «Методика застосування грошових знаків у шкільному курсі «Географія. Материка і океани», 2019».

Вдале використання монет на уроках географії повною мірою дозволить підвищувати пізнаваль-

ний інтерес школярів до вивчення навчального предмета, забезпечувати ефективно засвоєння навчального матеріалу, узагальнювати і систематизувати його та використовувати монети у практичній і дослідницькій діяльності. Наша публікація спрямована на усунення прогалини в розумінні і застосуванні металевих грошових знаків у ЗЗСО серед учительської спільноти.

Метою статті є огляд і систематизація обігових монет країн Європи, дослідження зображень фізико- та суспільно-географічних об'єктів, процесів і явищ на монетах, висвітлення історичних аспектів формування і функціонування грошової системи на європейському континенті, а також викладення власного бачення щодо оптимального використання металевих грошових знаків на уроках географії у закладах загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Одним із найважливіших засобів наочності, які можна успішно використовувати в закладах загальної середньої освіти на уроках географії, є металеві грошові знаки – монети. Їх можна застосовувати практично на кожному з етапів структури уроку: від актуалізації опорних знань та формування нових знань, умінь і навичок до узагальнення і систематизації навчального матеріалу, а також під час виконання дослідницьких робіт [1]. Монета – це злиток металу визначеної форми, ваги, проби і якості, який слугує узаконеним засобом платежу. Кожна монета – це не лише гроші, а й результат застосування певної технології; пам'ятка історії та культури. Монети вивчає нумізматику, що вважається спеціальною (допоміжною) історичною дисципліною. Але нерідко на уроки географії учні приносять монети, які привертають увагу своєю прихованою інформацією. І далеко не завжди зацікавленість дитини нею ми можемо задовольнити, тому для «читання» закодованої в монетах інформації вчителю географії не зайве мати деякі базові знання з основ нумізматики (терміни: аверс, реверс, гурт, назва монети, монетний метал, монетна стопа), а також уміти користуватися нумізматичними довідниками і каталогами [3].

Монети як металеві грошові знаки фактично з моменту свого виникнення та початку використання у суспільстві як важливого засобу розрахунку почали використовуватись і як об'єкти колекціонування та носії конкретної природничої чи суспільної інформації. Виник навіть окремий науковий напрям, який вивчає походження, історію, поширення та цінність металевих грошових знаків – нумізматику. Крім того, багато монет, через дизайнерське рішення та тираж, мають певну мистецьку і нумізматичну цінність. Над художнім оформленням та дизайном працюють справжні митці-художники, тому зовнішній їх вигляд іноді може викликати справжнє естетичне задоволення [2].

Переваги застосування монет на уроках географії полягають у тому, що використовуються вони ще

раннього дитинства, підкреслюючи тезу про повсякденний їх характер застосування. Одночасно з цим твердженням, монети характеризуються незвичністю застосування як джерела додаткової географічної інформації, розмаїттям природних і суспільних зображень, привабливим естетичним зовнішнім виглядом. Поряд із практичним застосуванням монет в окремих учнів з'являється можливість знайти нове цікаве хобі, а у вчителя географії формуються різноманітні методичні прийоми їх використання.

Використовуючи монети на уроках географії та в позаурочний час, учитель розширяє уявлення учнів про нестандартне (додаткове) джерело географічної інформації, яким є обігові монети, та показати важливість географічних знань для характеристики їх художнього оформлення.

Ефективне їх застосування у ЗЗСО дозволить дещо урізноманітнити форми і методи навчальної діяльності учнів, доповнити стандартний (усталений) хід уроку новими елементами під час традиційного способу виконання практичних завдань. Деякі монети (монети євро Андорри, Ватикану, Словенії, Фінляндії), які мають яскравий, естетичний дизайн та цікаве художнє оформлення, можна розглядати як своєрідну художню мініатюру, що, у свою чергу, підвищує зацікавленість учнів до вивчення певної теми.

У світі налічується понад 200 держав. Кожна країна має власну грошову систему або користується грошовою системою більш розвинених держав. Зараз у світі використовується більше 180 валют. Вони ніяк не рівноцінні. Найдорожчими вважаються валюти нафтовидобувних країн (кувейтський, бахрейнський динари і ріал Омана). Тим часом, саме різноманітні монети країн світу нерідко більше розкажуть досвідченому досліднику, ніж десятки сторінок карт атласу. Гроші будь-якої країни по-своєму відображають її історію. Грошові знаки багатьох країн Європи – справжні шедеври мистецтва. Монети – і arena реалізації творчості художників, і відображення фізико- та суспільно-географічних процесів і явищ у країні, форм політичного устрою [1].

Художній дизайн більшості монет Європи має краєзнавчий та країнознавчий характер. Зазвичай на монетах європейських країн зображуються історичні, громадські і політичні діячі, відомі представники культури і мистецтва (художники, поети, композитори, письменники), найхарактерніші представники флори і фауни, населення країни тощо. Також на них відображено різноманітні історичні та архітектурні пам'ятки, природні об'єкти, типові види господарської діяльності, історичні події, видатні події сучасності або історичного минулого. Краєзнавчий та країнознавчий характер зображень на монетах дозволяє активно використовувати їх як важливе джерело географічного пізнання та як нетрадиційні наочні засоби навчання.

Усі обігові монети країн Європи можна умовно поділити на дві територіальні групи: монети країн Євросони, монети країн поза межами Євросони.

Монети країн Євросони мають практично єдине тематичне і стильове рішення, але в залежності від різновиду номіналу мають різний дизайн та форму. Сама ж тематика, яка зображується на монетах, - це архітектура і стилі різних епох, природа, типові види господарської діяльності, історичні події. Монети-євро являють собою набір восьми монет: від 1 євроцента до 2 євро (вісім монет: 1, 2, 5, 10, 20, 50 євроцентів, 1 і 2 євро). Уперше ці монети в країнах Європейського Союзу потрапили в обіг 1 січня 2002 року.

Початково до Євросони, яка нараховувала 11 країн, у яких євро було введено 1 січня 1999 року, входили такі країни: Австрія, Бельгія, Ірландія, Іспанія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Португалія, Фінляндія і Франція. З цього моменту відбулося введення євро у безготівковий розрахунок, курси національних валют зафіксувалися, хоча на цьому етапі вони ще функціонували рівноправно з євро. Торги по євро розпочалися 4 січня 1999 року.

Пізніше монети-євро ввели у 8 країнах: Греції (з 1 січня 2002 року), Словенії (з 1 січня 2007 року), Кіпрі (з 1 січня 2008 року), Мальті (з 1 січня 2008 року), Словаччині (з 1 січня 2009 року), Естонії (з 1 січня 2011 року), Латвії (з 1 січня 2014 року) та Литві (з 1 січня 2015 року). Андорра, Ватикан, Монако, Сан-Марино не є членами Європейського Союзу, але можуть виготовляти власні монети євро [4].

Монети мають загальний для всіх країн аверс та реверс із унікальним національним дизайном. Це означає, що одночасно в обігу перебувають монети одного номіналу із різноманітними варіантами дизайну.

Усі монети євро карбуються в національних монетних дворах на території Європейського союзу за строгими національними квотами. Монети євро мають спільний реверс, який спроектував бельгійський дизайнер Лук Лаукс. Реверс 10, 20 і 50 центових монет показує процес інтеграції держав-членів Євросоюзу (члени ЄС, що не входять в Євросону, також зображені). Реверс монет номіналом 1 і 2 євро зображує Європу без кордонів (рис.1).

Під час вивчення таких тем уроків, як «Економіко-географічна характеристика (ЕГХ) Німеччини», «ЕГХ Франції» та «ЕГХ Італії», вчителю географії доцільно використовувати колекції монет євро вказаних країн. Через різноманітні зображення на монетах старшокласники мали б можливість краще ознайомитись не лише з історичними й географічними особливостями країн, але й засвоїли їх економічну, політичну і суспільну спрямованість. Все це створює в учнів 10-го класу відчуття повноти вивчення певної держави, її народу, історії та географічних особливостей.

Монети євро розроблялися за участі організацій, що представляли інтереси сліпих. Їх можуть використовувати як частково сліпі люди, так і повністю сліпі. Для цього по гурту монети нанесений спеціальний рельєф.

Аналізуючи складену таблицю зображень на сучасних монетах країн Євросони, суспільно- та фізико-географічних (природних) об'єктів, подій і явищ, можна зробити кілька висновків.

Більшість країн Євросони віддає перевагу карбуванню монет із зображенням суспільно-географічних об'єктів. У таких країнах, як Бельгія, Нідерланди, Люксембург, Монако, Іспанія, на аверсах монет зображені, як правило, їх монархи (король Бельгії Філіп I, король Нідерландів Віллем-

Рис.1. Дизайн аверсу євромонет Литви (початок обігу – 2015 р.)
(фото з сайту <https://news.euro-coins.info/2014/09/16750/>)

Олександр, Великий герцог Люксембургу Анрі, князь Монако Альбер II, король Іспанії Філіп VI). На деяких монетах зустрічаються відомі історичні постаті: правителі, політичні і державні діячі, композитори, поети, художники, лауреати Нобелівської премії (Вольфганг Моцарт, Берта фон Зуттнер, Данте Аліґ'єрі, Мігель Сервантес, словенці П. Трубар і Франце Прешерн, грецькі діячі: Ріґас Фереос, Іоанн Каподистрій, Елефтеріос Венізелос).

Використання зображень відомих історико-культурних об'єктів та творів живопису в географічній освіті виявляється важливим у зв'язку із можливістю формування естетичної обізнаності в сучасній молоді та повертання її інтересу до надбань національної і світової культури. Також відображення географічних об'єктів і явищ на грошових знаках розкриває багатогранність способів відображення картини світу та дає широкий простір для встановлення міжпредметних зв'язків на уроках географії [1].

Під час вивчення шкільних суспільно-географічних курсів доцільно використовувати монети, що відображають такі об'єкти, як визначні культові споруди (Собор Святого Стефана – головна святиня австрійської столиці, Кафедральний Собор Святого Якова у м. Сантьяго-де-Компостелла, Церква Святого Квіріна, монастир отців капуцинів і Церква Святого Франциска у Сан-Маріно, кам'яна арка і церква м. Санта-Колома в Андоррі); мистецькі твори та їх фрагменти (сова, репродукція древньої афінської тетрадрахми, фрагмент мозаїки із Спарти III ст. до н. е., фрагмент картини «Народження Венери» С.Боттічеллі, скульптура «Унікальні форми безперервності у просторі» У.Боччони, відомий малюнок Леонардо да Вінчі «Вітрувіанська людина», скульптура Помоського ідола (періоду енеоліту), портрет Святого Марина роботи Еміліо Тетрозі, портрет Святого Марка роботи Джованні Батисти Урбінеллі в Сан-Маріно, малюнок Івана Грохара «Сіач» у Словенії); відомі історико-архітектурні об'єкти країн Європи (Головні ворота до Верхнього Бельведеру з гербом принца Євгенія Савойського та Віденський Сецесіон в Австрії, будівля старого парламенту Каса-де-ла-Валь в Андоррі, замок Кастель-дель-Монте, башта «Моле Антонелліана» у Турині, римський Колізей в Італії, фрагмент мегалітичного комплексу Мнайдра на півдні Мальти, Бранденбургські ворота у Берліні, вежа-фортеця Честа у Сан-Маріно, замок Братиславський Град); історичні місця та об'єкти (три вежі-фортеці на горі Монте-Титано, символ свободи Сан-Маріно, гора Кривань з масиву Високі Татри – гордість Словаччини, «Княжий камінь», на якому коронувались правителі Карантанії, Кіренійський корабель, символ і національна гордість Кіпру, Афінська тріера, найбільший військовий корабель на протязі понад 200 років V-III ст. до н. е., корвет, який використовувався під час війни за незалежність у 1821-1827 рр. в Греції).

В ряді країн Єврозони віддають перевагу зображенню національних символів (сучасні, старовинні та особисті герби) – у Португалії, Сан-Маріно, Андоррі, Мальті, Латвії, Литві, Ватикані, Ірландії. Максимальний ступінь зображень суспільно-географічних об'єктів на своїх монетах мають 16 країн, що становить майже 70% від усіх досліджуваних країн (табл.1).

У кількох країнах Єврозони віддають перевагу карбуванню монет із зображенням об'єктів природи (рослини, тварини, гірські масиви, сузір'я тощо). Найбільше фізико-географічних (природних) об'єктів розміщено на євромонетах Кіпру (муфлон європейський), Андорри (піренейська серна і гриф-ягнятник), Австрії (квіти тирлича, едельвейса і примули), Словаччини (пік Кривань - гірська вершина у Високих Татрах), Словенії (лелека білий, коні породи ліпізан, гора Триглав і сузір'я Рака), Німеччини (дубова гілка із жолудями та орел як символи країни).

Отже, в цілому серед 184 монет країн Єврозони на зображення суспільно-географічних об'єктів припадає 162 грошові знаки (88%), на зображення фізико-географічних об'єктів – 22 монети, що становить лише 12% від усіх монет. На монетах цих країн зустрічаються такі зображення: рослини та рослинні орнаменти – 7, тварини – 11, об'єкти рельєфу, астрономії – 4; соціальні – 48, історичні – 72, політичні – 33, економічні – 1, географічне зазначення – 8.

Монети країн поза межами Єврозони. 27 країн, що знаходяться поза межами Єврозони, розташовані в різних частинах Європейського континенту: від Ісландії до Туреччини, від Великої Британії до Казахстану.

Аналізуючи складену нами таблицю зображень на сучасних монетах країн поза межами Єврозони суспільно- та фізико-географічних (природних) об'єктів, подій і явищ (табл.2), можна зробити кілька висновків.

Як і в більшості країн Єврозони, тут також віддають перевагу карбуванню монет із зображенням суспільно-географічних об'єктів. Серед країн, в яких на монетах повністю зображені такі об'єкти, процеси чи явища, слід назвати: Білорусь, Казахстан, Азербайджан, Данію, Норвегію, Сербію, Туреччину, Росію, Чехію, Швецію, Болгарію. На монетах цих країн зазвичай зображені національні символи (герби, елементи старовинних гербів тощо), відомі історичні постаті, промислові об'єкти, знакові історичні події.

У деяких країнах, що знаходяться поза межами Єврозони, значну увагу приділяють зображенню представників флори і фауни на монетах своїх країн. Так, наприклад, на всіх без виключення монетах Ісландії зображені об'єкти органічного світу країни: пухнаста береза, тріска, мойва, орлан, бик та символи традиційного рибного промислу: скат, кальмар і креветка.

Таблиця 1

Характеристика зображень на сучасних монетах країн Єврозони
Складено автором за власними колекціями та джерелами [5 - 7]

№ з/п	Країна	Офіційна назва валюти	Кількість обігових монет в країні	Суспільно-географічні об'єкти, події, явища	% зображених суспільно-географічних об'єктів, подій, явищ	Фізико-географічні об'єкти, події, явища	% зображених фізико-географічних об'єктів, подій, явищ
1.	Андорра	євро	8	5	63	3	37
2.	Австрія	євро	8	5	63	3	37
3.	Бельгія	євро	8	8	100	0	0
4.	Ватикан	євро	8	8	100	0	0
5.	Греція	євро	8	8	100	0	0
6.	Естонія	євро	8	8	100	0	0
7.	Ірландія	євро	8	8	100	0	0
8.	Іспанія	євро	8	8	100	0	0
9.	Італія	євро	8	8	100	0	0
10.	Кіпр	євро	8	5	63	3	37
11.	Латвія	євро	8	8	100	0	0
12.	Литва	євро	8	8	100	0	0
13.	Люксембург	євро	8	8	100	0	0
14.	Мальта	євро	8	8	100	0	0
15.	Монако	євро	8	8	100	0	0
16.	Нідерланди	євро	8	8	100	0	0
17.	Німеччина	євро	8	3	37	5	63
18.	Португалія	євро	8	8	100	0	0
19.	Сан-Марино	євро	8	8	100	0	0
20.	Словаччина	євро	8	5	63	3	37
21.	Словенія	євро	8	5	63	3	37
22.	Фінляндія	євро	8	6	75	2	25
23.	Франція	євро	8	8	100	0	0
Загальні (середні) показники			184	162	88	22	12

Рис.2. Дизайн реверсу сучасних монет Швейцарії [7]

Цікавим є факт карбування сучасних монет у Хорватії. Окрім того, що в цій країні також на всіх монетах зображені представники флори і фауни, їх тут випускають щорічно, причому на реверсі монет непарних років випуску вказується хорватська назва зображеного там об'єкта, а на монетах парних років випуску – латинська. На всіх монетах цієї країни зображені рослини і тварини: кукурудза цукрова, виноград культурний, дуб черешчатий, тютюн звичайний, олива європейська, дегенія велебитська, соловей західний, тунець звичайний та медвідь бурий.

На уроках географії старшокласникам також цікаво буде ознайомитись із зображеннями на монетах Швейцарії рослинних орнаментів, що складені з різних видів рослин. На розмінних монетах цієї країни – рапенах та франках - зображені стилізовані вінки: виноградної лози (5 рапенів), дубових листочків (10 рапенів), альпійських польових квітів (20 рапенів), дубових листочків та альпійських польових квітів (50 рапенів, 1 і 2 франки), квітів едельвейса – символу гір (5 франків) (рис.2). Цікаво, що дизайн монет цієї країни майже не змінився за останні понад півтора століття. Все та ж Гельвеція і вінок навколо номіналу. Лише в кінці 1960-х років змінився метал для виробництва монет – срібло замінили більш дешевим мельхіором.

Під час вивчення тем «Загальна характеристика країн Європи» і «Економіко-географічна характеристика Великої Британії» з розділу «Європа» для десятикласників також буде цікаво дізнатись про обігову монету Великої Британії номіналом 1 фунт, на реверсі якої зображена корона зі зростаючими з неї трояндою, цибулею-пореем, будяками і конюшиною – символами частин країни. Троянда Ланкастер символізує Англію, цибуля-порей – Уельс, чортополох – Шотландію, конюшина – Північну Ірландію.

Слід згадати також країну Угорщину, де на монеті із зображенням рослин і тварин припадає 44% від усіх грошових знаків. На аверсі угорських монет зображені: велика біла чапля, угорський ірис – один із символів нації, балабан – рідкісний вид великих соколів.

У цілому серед 158 монет країн, що знаходяться поза межами Єврозони, на зображення суспільно-географічних об'єктів припадає 82 грошові знаки (52%), на зображення фізико-географічних об'єктів – 76, що становить 48% від усіх монет. Тобто серед вищеназваних країн ми спостерігаємо приблизно рівновагу, на відміну від країн Єврозони. На 47 монетах тут зустрічаються зображення: рослини і рослинні орнаменти, на 24 - тварини, на 5 - об'єкти астрономії, гідрології; 8 монет - соціальні, 45 - історичні, 24 - політичні, 5 - економічні за тематикою.

Для того, щоб краще зрозуміти особливості використання колекцій монет на уроках географії, ми зупинимось на принципах формування і методиці застосування нумізматичних колекцій країн Європи, доступних для учителя географії. Ці колек-

ції можуть складатися з обігових монет усіх країн світу, карбованих із недорогоцінних металів.

Для Європи нижню хронологічну межу доцільно провести часом утворення великих централізованих держав (від 1870-х років), для решти світу – після Другої світової війни. Порівняно доступними є вітчизняні пам'ятні та ювілейні монети, карбовані упродовж кількох останніх десятиліть із недорогоцінних сплавів.

Зібрання монет можуть бути систематизовані за регіонами Європи, а в подальшому – за окремими країнами. Зберігати монети слід в спеціальних альбомах або в окремих пластикових прозорих планшетах. Більшість колекціонерів віддають перевагу колекціонуванню в планшетах з кишеньками різного розміру, які мають перевагу для демонстрацій на заняттях. Планшети кладуть на картон певного кольору й зберігають у папках. Разом із цими планшетами до папки з монетами певної країни чи регіону кладуть інші демонстраційні матеріали: листки картону аналогічного розміру, на які наклеюється зображення герба і прапора країни, її карти, інші національні символи, фотознімки [1, 2].

Папки групуються у блоки: вітчизняні монети; монети країн-членів ЄС; країн-карликів; країн Скандинавії і Балтії, країн Середземномор'я, країн Балканського півострова; країн Східної Європи тощо. Ці колекції важливі для викладання курсу «Країнознавство» у профільних класах.

Можливе колекціонування і за певною тематикою (флора і фауна; тільки тих монет, що відображають певну символіку країни: герб і прапор, географічну карту, алегорії, видатних постатей, пам'ятки історії та культури, символи віри тощо). Варто зазначити, що тематичні колекції можна формувати і як тимчасові, для демонстрації певних сюжетних тем, вибираючи монети із систематичної колекції по країнах і регіонах.

Монети зазначених серій можуть використовуватись на уроках географії у 8-9-х класах. Крім названої вище тематики, можна збирати колекції з тем «Видатні діячі країн Європи» (державні діячі, історичні постаті, митці, учені тощо); «Пам'ятні дати»; «Європейські свята і фестивалі»; «Спорт»; «Культура», «Флора і фауна Європи» тощо. Також можна запропонувати використання доступних серій монет: «Червона книга» (СРСР, 1991; Російської Федерації, 1992-1994), яка включає 15 монет; «Давні міста Росії»; «Воєводства Польщі»; «Пам'ятні і ювілейні монети України» (номіналом 2, 5 грн.); «Пам'ятні і ювілейні монети Євро» (номіналом 2 євро) [1].

Цікаву серію монет про географію та історію країни випускає Велика Британія, яка щороку карбує монети номіналом в 1 і 2 фунти із зображенням символів кожної з її частин (Англії, Шотландії, Уельсу, Північної Ірландії). Деякі тематичні підборки монет можна укомплектувати самостійно.

Таблиця 2

**Географічні зображення на монетах країн поза межами Єврозони
 [складено автором за власними колекціями та джерелами 5, 6, 7]**

№ з/п	Офіційна назва валюти (або розмінна монета)	Фізико-географічні об'єкти, процеси, явища				Суспільні об'єкти, процеси, явища					
		рослини	тварини	астрономія, гідрологія	разом	соціальні	історичні	політичні	економічні	географічне зазначення	разом
Азербайджан (6 монет)											
1.	гяпик	-	-	-	-	-	5	-	1	-	6
Албанія (6 монет)											
2.	лек	-	1	-	1	-	4	1	-	-	5
Білорусь (8 монет)											
3.	рубель	8***	-	-	8	-	-	-	-	-	-
Болгарія (8 монет)											
4.	лев	-	-	-	-	2	-	-	-	-	8
Боснія і Герцеговина (7 монет)											
5.	марка	-	2	-	2	-	-	5	-	-	5
Велика Британія (8 монет)											
6.	фунт	3	-	-	3	-	4	-	1	-	5
Грузія (8 монет)											
7.	ларі	1	2	-	3	-	5	-	-	-	5
Данія (6 монет)											
8.	крона	-	-	3	3	-	3	-	-	-	3
Ісландія (8 монет)											
9.	крона	-	8	-	8	-	-	-	-	-	-
Казахстан (7 монет)											
10.	тенге	-	-	-	-	-	7	-	-	-	7
11.	Косово*										
12.	Ліхтенштейн**										
Молдова (4 монети)											
13.	лей	-	-	2	2	-	1	1	-	-	2
Норвегія (4 монети)											
14.	крона	1	1	-	2	-	2	-	-	-	2
Росія (8 монет)											
15.	рубель	8***	-	-	8	-	-	-	-	-	-
Північна Македонія (6 монет)											
16.	денар	-	5	-	5	1	-	-	-	-	1
Польща (9 монет)											
17.	злотий	9***	-	-	9	-	-	-	-	-	-
Румунія (4 монети)											
18.	бань (бан)	-	-	-	-	-	-	4	-	-	4
Сербія (5 монет)											
19.	денар	-	-	-	-	1	3	-	1	-	5
Туреччина (6 монет)											
20.	ліра	-	-	-	-	-	-	6	-	-	6
Угорщина (8 монет)											
21.	форинт	2	2	-	4	-	-	3	1	-	4
Україна (6 монет)											
22.	гривня	2***	-	-	2	4	-	-	-	-	4
Хорватія (9 монет)											
23.	куна	6	3	-	9	-	-	-	-	-	-
Чехія (6 монет)											
24.	крона	-	-	-	-	-	5	-	1	-	6
25.	Чорногорія*										
Швейцарія											
26.	франк	7***	-	-	7	-	-	-	-	-	-
Швеція (4 монети)											
27.	крона	-	-	-	-	-	-	4	-	-	4
Усього		47	24	5	76	8	45	24	5	-	82

*Країни, які не входять в ЄС, але використовують євро без домовленості

** Ліхтенштейн карбує монети лише як ювілейні та сувенірні

*** На монетах Білорусі, Росії, Польщі, України, Швейцарії присутній рослинний орнамент

Опис зображень на обігових монетах євро (на 01.01.2021 р.)
[Складено автором за власними колекціями та джерелами 5, 6, 7]

Опис характерних зображень на аверсі	Грошова одиниця до введення монет євро	Країна
Альпійський тирлич (1 євроцент), едельвейс (2 євроцента), альпійська примула (5 євроцентів), Собор Святого Стефана (10 євроцентів). Собор є головною святинею австрійської столиці. Головні ворота до Верхнього Бельведеру з гербом принца Євгенія Савойського (20 євроцентів). Знаменитий Віденський Сецесіон (50 євроцентів). Портрет Вольфганга Моцарта (1 євро). Портрет Берти фон Зуттнер, лауреата Нобелівської премії миру (2 євро)	шилінг	Австрія
Піренейська серна на фоні гір та літаючий гриф-ягнятник (1, 2, 5 євроцентів). Кам'яна арка і церква м. Санта-Колома (10, 20, 50 євроцентів). Будівля старого парламенту Каса-де-ла-Валь (1 євро). Герб Князівства Андорра (2 євро).	іспанська песета, французький франк	Андорра
Профільний портрет короля Філіпа I (на монетах усіх номіналів)	франк	Бельгія
Особистий герб папи римського Франциска (на монетах усіх номіналів)	італійська ліра	Ватикан
Афінська трієра, найбільший військовий корабель на протязі понад 200 років V-III ст. до н. е. (1 євроцент). Корвет, який використовувався під час війни за незалежність у 1821-1827 рр. (2 євроценти). Сучасний морський танкер (5 євроцентів). Портрет Рігаса Фереоса, діяча національно-визвольного руху (10 євроцентів). Портрет Іоанна Каподистрія, першого президента Греції (20 євроцентів). Портрет Елефтеріоса Венізелоса, державного і політичного діяча початку ХХ ст. (50 євроцентів). Сова, репродукція древньої афінської тетрадрахми (1 євро). Фрагмент мозаїки із Спарти III ст. до н. е. (2 євро)	драхма	Греція
Контур кордонів Естонії (на монетах усіх номіналів)	крона	Естонія
Герб Ірландської республіки – кельтська арфа (на монетах усіх номіналів)	фунт	Ірландія
Кафедральний Собор Святого Якова у м. Сантьяго-де-Компостелла (1, 2, 5 євроцентів). Портрет Мігеля Сервантеса (10, 20, 50 євроцентів). Портрет короля Іспанії Філіпа VI (1, 2 євро).	песета	Іспанія
Замок Каstell-дель-Монте (1240-1250 рр.), біля міста Андрія (1 євроцент). Башта «Моле Антонелліана» у Турині (2 євроцента). Римський Колізей (5 євроцентів). Фрагмент картини «Народження Венери» С. Боттічеллі (10 євроцентів). Скульптура «Унікальні форми безперервності у просторі» У. Боччоні (20 євроцентів). Пам'ятник Марку Аврелію 170 року н. е. (50 євроцентів). Малюнок Леонардо да Вінчі «Вітрувіанська людина» (1 євро). Портрет Данте Аліґ'єрі (2 євро).	ліра	Італія
Два муфлони (1, 2, 5 євроцентів). Кіренійський корабель, символ і національна гордість Кіпру (10, 20, 50 євроцентів). Скульптура Помоського ідола, періоду енеоліту (1, 2 євро)	фунт	Кіпр
Малий герб Латвійської республіки (1, 2, 5 євроцентів). Великий герб Латвійської республіки (10, 20, 50 євроцентів). Профільний портрет дівчини у національному костюмі (1, 2 євро)	лат	Латвія
Герб Литовської республіки – кінний воїн Вітіс (на монетах усіх номіналів)	літ	Литва
Профільний портрет Великого герцога Люксембургу Анрі (на монетах усіх номіналів)	франк	Люксембург
Фрагмент мегалітичного комплексу Мнайдра на півдні Мальти (1, 2, 5 євроцентів). Герб Мальти зразка 1998 року (10, 20, 50 євроцентів). Мальтійський хрест (1, 2 євро)	ліра	Мальта
Родовий герб династії Грімальді (1, 2, 5 євроцентів). Монограма правлячого князя Монако Альбера II (10, 20, 50 євроцентів). Профільний портрет князя Монако Альбера II (1, 2 євро).	французький франк	Монако
Профільний портрет короля Віллема-Олександра (на монетах усіх номіналів)	гульден	Нідерланди
Гілка дуба із жолудями (1, 2, 5 євроцентів). Бранденбургські ворота у Берліні (10, 20, 50 євроцентів). Федеральний орел – символ німецького суверенітету (1, 2 євро).	марка	Німеччина
Зображення королівської печатки першого короля Португалії Афонсу I зразка 1134 року (1, 2, 5 євроцентів). Зображення королівської печатки першого короля Португалії Афонсу I зразка 1142 року (10, 20, 50 євроцентів). Зображення королівської печатки першого короля Португалії Афонсу I зразка 1144 року (1 євро). Зображення королівської печатки першого короля Португалії Афонсу I зразка 1144 року (2 євро).	ескудо	Португалія
Герб Сан-Марино (1 євроцент). Ворота Порто-Сан-Франческо (2 євроцента). Церква Святого Квіріна і монастир отців капуцинів (5 євроцентів). Церква Святого Франциска (10 євроцентів). Три вежі-фортеці на горі Монте-Титано, символ свободи країни (20 євроцентів). Портрет Святого Марина роботи Еміліо Тетрозі (50 євроцентів). Вежа-фортеця Честа (1 євро). Портрет Святого Марка роботи Джованні Батисти Урбінееллі (2 євро)	італійська ліра	Сан-Марино
Гора Кривань з масиву Високі Татри – гордість Словаччини (1, 2, 5 євроцентів). Замок Братиславський Град (10, 20, 50 євроцентів). Візантійський хрест на трьох підвищеннях, які символізують гірські масиви Татри, Фатри і Матру (1, 2 євро).	крона	Словаччина
Лелека білий (1 євроцент). «Княжий камінь», на якому коронувались правителі Карантанії (2 євроцента). Малюнок Івана Грохара «Сіач» (5 євроцентів). «Собор Свободи», Національний парламент Словенії (10 євроцентів). Пара коней липіціанської породи (20 євроцентів). Гірський масив Триглав та над ним сузір'я Рака (50 євроцентів). Портрет П. Трубара, словенського реформатора (1 євро). Силуетний портрет Франце Прешерна та 7-й рядок з його поеми «Здравниця», яка став славнем Словенії (2 євро).	толар	Словенія
Геральдичний лев – герб Фінляндії (1, 2, 5, 10, 20, 50 євроцентів). Два лебедя, що летять на тлі фінського пейзажу (1 євро). Лебідь-кликун є національним птахом Фінляндії. Ягоди і листя морошки (2 євро). Морошка – типова рослина фінської природи	марка	Фінляндія
Маріанна – оособлення, символ країни (1, 2, 5 євроцентів). Дівчина-сіяч (10, 20, 50 євроцентів). Стилзоване дерево, яке символізує життя і безперервність розвитку (1, 2 євро).	франк	Франція

Наприклад, «Природні зони Європи» можна включити монети країн регіону (Ісландії, Угорщини, Німеччини, Словаччини, Хорватії, Австрії та ін.).

У навчальному курсі 10-го класу «Географія: регіони та країни» використання обігових монет країн Європи сприятиме більш детальному ознайомленню з особливостями господарства, природних умов і культурного надбання певних країн та їх об'єднань, акцентуватиме увагу на відомих об'єктах, що вважаються їх візитівками. Для формування економічної грамотності старшокласників варто звертати їх увагу і на загальний дизайн та наявність обов'язкових компонентів монет. До таких компонентів відносять назву країни, назву грошової одиниці та її етимології, номінал, герб країни, гурт, метал монети тощо. Учитель також може коротко зупинитись на видах металів для карбування монет (нейзильбер, алюміній, латунь, цинк, мідно-нікелевий і залізо-нікелевий сплави, срібло).

Цікавим інформативним картографічним завданням для старшокласників можна вважати складання тематичної нумізматично-географічної карти. Для виконання такого завдання на контурну карту Європи у відповідних місцях наклеюються роздруковані зображення металевих грошових знаків за певною тематикою (відомі історичні постаті, визначні культові споруди, мистецькі твори та їх фрагменти, відомі історико-архітектурні об'єкти, історичні місця та об'єкти, органічний світ тощо. Учні при виконанні подібних завдань не лише уявляють географічне розташування тих чи інших об'єктів, але й «зчитують» стислу інформацію про них, запам'ятовують їх оформлення і дизайн.

Створена школярами така карта може містити оригінальний і своєрідний матеріал про певну країну та характеризуватись значно більшою привабливістю [2].

Під час вивчення країн Західної Європи у навчальному курсі «Географія: регіони і країни» (10 клас) можна використати колекцію монет євро, сформулювавши таке практичне завдання: «У 2002 році в 12 країнах Європи було введено в обіг банкноти і монети євро. На сьогодні європейська валюта перебуває в обігу у 23 країнах Європи. При цьому для кожної країни карбуються монети, що різняться зображеннями лицьового боку (аверсу). За описом визначте, якій країні Єврозони належить монета» (табл.3).

У географії зображення на монетах дуже важливі як основа формування зорових вражень, що сприятиме формуванню естетичних смаків учнів. Достатньо детальний аналіз металевих грошових

знаків на уроках дозволить сприймати їх не просто як певне зображення, але й як повноцінне джерело інформації, що передається спеціальними художніми засобами, а також сприятиме одночасному запам'ятовуванню географічних та історичних фактів, об'єктів і територій.

Висновки. Металеві грошові знаки (монети) як такі існують усюди приблизно вже протягом 2500 років, але, як відомо, їм передували різні предмети, які використовувалися як гроші.

Серед 184 обігових монет країн Єврозони на зображення суспільно-географічних об'єктів припадає 155 грошових знаків (88%), на зображення фізико-географічних об'єктів – 22 монети (12%). На монетах цих країн зустрічаються такі зображення: рослини та рослинні орнаменти – 7, тварини – 11, об'єкти рельєфу, астрономії – 4, соціальні – 48, історичні – 72, політичні – 33, економічні – 1, географічне зазначення – 8.

Серед 158 обігових монет країн, що знаходяться поза межами Єврозони, на зображення суспільно-географічних об'єктів припадає 82 грошових знаків (52%), на зображення фізико-географічних об'єктів – 76 монет (48%). Тобто, серед вищезазначених країн ми спостерігаємо приблизно рівновагу. На монетах країн поза межами Єврозони зустрічаються наступні зображення: рослини та рослинні орнаменти – 47, тварини – 24, об'єкти астрономії, гідрології – 5, соціальні – 8, історичні – 45, політичні – 24, економічні – 5.

Сучасний урок географії неможливий без наочного навчання. Монети країн Європи як важливий вид наочності сприяють створенню яскравих образів та уявлень, допомагають учням якісно засвоїти нові географічні знання. Пізнавальне і виховне значення застосування монет на уроках географії в ЗЗСО пов'язано із можливістю використання їх для виконання учнями різноманітних навчальних завдань, які сприятимуть підвищенню інтересу до географії, розвитку аналітичного і логічного мислення, формуванню картографічної культури, умінь систематизації даних.

Монети, перш за все, є глибоко географічні й легкодоступні для вивчення у закладах загальної середньої освіти. Крім того, різноманітні зображення на них не лише мають історичний і географічний характер, але й містять економічну, політичну і суспільну спрямованість. Все це створює відчуття повноти вивчення держави, народу, історії та географічних особливостей тієї чи іншої європейської країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Байтерьяков О.З. Грошові знаки як засоби навчання географії / О.З. Байтерьяков, А.В. Дербас // Сучасний рух науки: Тези доп. III міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 1-2 жовтня 2018 р. – Дніпро, 2018. – С. 22-24.
2. Байтерьяков О.З. Методика застосування грошових знаків в шкільному курсі «Географія. Материка і океани» / О.З. Байтерьяков, Л.М. Донченко // Педагогічна інноватика: досвід та перспективи Нової української школи: Кол. моно-

графія / за заг. ред. А.М. Солоненка, І.А. Мальцевої, Л.Ю. Москальової, О.С. Арабаджи. – Мелітополь: ТОВ «Колор Принт», 2019. – С. 178-185.

3. Булава Л.М. Колекції монет на уроках географії / Л.М. Булава // Географія та основи економіки в школі. – 2005. – № 6. – С. 49-51.

4. Мисько В.З. Особливості використання обігових монет країн Європи на уроках географії / В.З. Мисько, Т.О. Мисько, С.В. Савель // Географічні дослідження: історія, сьогодення, перспективи: Збірник наукових праць (за матеріалами щорічної міжнародної наукової конференції студентів та аспірантів, присвяченої пам'яті професора Г.П. Дубинського. – Харків, 8 квіт. 2021 р.). Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2021. – Вип.14. – С.105-111.

5. Монети світу. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.ucoin.net/>

6. Інформаційний каталог євро [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://www.euro-coins.info/>

7. Монети Швейцарії - франки [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: https://www.freepik.com/premium-vector/set-swiss-money-francs-coins_7978852.htm

REFERENCES:

1. Bajteryakov, O.Z., Derebas, A.V. (2018). Groshovi znaky` yak zasoby` navchannya geografii. Suchasny`j rux nauky`: Tezy` dop. III mizhnarodnoyi naukovo-prakty`chnoyi internet-konferenciyi, 1-2 zhovtnya 2018 r.[Monetary signs as a means of teaching geography. In: Modern movement of science: Theses of the reports to III International scientific and practical Internet Conference, October 1-2, 2018]. Dnipro, 22-24.

2. Bajteryakov, O.Z., Donchenko, L.M. (2019). Metody`ka zastosuvannya groshovy`x znakiv v shkil`nomu kursi «Geografiya. Matery`ky` i okeany`» // Pedagogichna innovaty`ka: dosvid ta perspekty`vy` Novoyi ukrayins`koyi shkoly`: Kol. monografiya / za zag.red. A.M. Solonenka, I.A. Mal`cevoyi, L.Yu. Moskal`ovoyi, O.S. Arabadzhy` [Methods of using banknotes in the school course «Geography. Continents and oceans». In: Pedagogical innovation: experience and prospects of the new Ukrainian school: Col. monograph]. Melitopol`: TOV «Kolor Pry`nt», 178-185.

3. Bulava, L.M. (2005). Kolekciyi monet na urokax geografii [Collections of coins at the lessons of Geography]. Geography and Fundamentals of Economics at School, 6, 49-51.

4. My`s`ko, V.Z., My`s`ko, T.O., Savel`, S.V. (2021). Osobly`vosti vy`kory`stannya obigovy`x monet krayin Yevropy` na urokax geografii // Geografichni doslidzhennya: istoriya, s`ogodennya, perspekty`vy`: Zbirny`k naukovy`x pracz` (za materialamy` shhorichnoyi mizhnarodnoyi naukovoyi konferenciyi studentiv ta aspirantiv, pry`svyachenoyi pam`yati profesora G.P. Duby`ns`kogo. Xarkiv, 8 kvit. 2021 r.) [Features of using circulating coins of European countries at geography lessons. In: Geographical research: history, present, prospects: Collection of scientific works]. Xarkiv: XNU imeni V.N. Karazina, 14, 105-111.

5. Monety` svitu [Coins of the world]. Available at: <https://uk.ucoin.net/>

6. Informacijny`j katalog yevro [Euro information catalog]. Available at: <https://www.euro-coins.info/>

7. Monety` Shvejczariyi - franky` [Swiss coins-francs]. Available at: https://www.freepik.com/premium-vector/set-swiss-money-francs-coins_7978852.htm

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR / СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРЕ

Myisko Volodymyr Zinoviiovych – Master, Assistant of the Department of Geography and Methods of its Teaching. The Faculty of Natural Economics. Kamyanets-Podilsky National University named after Ivan Ogiienko. e-mail: myskovz@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6744-391X>

Мисько Владимир Зиновьевич – магистр, ассистент кафедры географии и методики её преподавания естественно-экономического факультета Каменец-Подольского национального университета имени Ивана Огиенко. e-mail: myskovz@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6744-391X>